

Anneke von Heijden & Agnes Elling

Dit laatste hoofdstuk beschrijft de belangrijkste conclusies met betrekking tot de eerder geformuleerde onderzoeksvragen. Vervolgens vindt reflectie op het onderzoek plaats en worden aanbevelingen gedaan. Het hoofdstuk begint met een korte terugblik op de aanleiding en opzet van het onderzoek.

8.1 Aanleiding en opzet van dit onderzoek

Met het Olympisch Plan 2028 heeft de Nederlandse sport de ambitie uitgesproken om structureel een plek te verwerven in de internationale top 10 en zet zij tevens in op de ontwikkeling van de breedtesportparticipatie tot 75 procent 'sporters' onder de Nederlandse bevolking (NOC*NSF, 2009). De overheid deelt deze ambities. Dit komt onder andere tot uiting in de doelen van het Beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs, waarin de ministeries van OCW en VWS streven naar een versterking van de verbinding tussen sport en onderwijs. Een concrete uitwerking van het beleidskader is het project Effectiviteit Interventies. Doel is het vergroten van het gebruik van kwalitatief goede en bewezen effectieve sport- en beweeginterventies in de setting onderwijs of sport, door middel van inhoudelijke doorontwikkeling, monitoring en evaluatie, en effectiviteitonderzoek. Het gaat daarbij onder andere om interventies die het bevorderen van talentontwikkeling onder jeugdigen tot doel hebben. Binnen dat thema past een evaluatiestudie naar Topsport Talentscholen. Het voorliggende onderzoek wordt dan ook gefinancierd door het Platform Sport, Bewegen en Onderwijs en uitgevoerd in opdracht van Stichting LOOT.

In 1991 werd de eerste LOOT-school opgericht (inmiddels Topsport Talentschool genoemd) met als doel om topsportende leerlingen beter in staat te stellen hun topsport- en onderwijs-carrière te combineren om zodoende een goed niveau op beide vlakken te behalen. Door het structureel aanbieden van persoonlijke begeleiding en onderwijsfaciliteiten worden de leerlingen geholpen bij het verminderen van het spanningsveld dat topsporttalenten kunnen ervaren tussen topsportbeoefening en schoolverplichtingen.

Het is bekend dat ongeveer 40 procent van de topsporttalenten kiest voor een Topsport Talentschool (Stichting LOOT, 2010; Reijgersberg et al., 2010); er zijn 29 Topsport Talentscholen in Nederland. Er is echter nog weinig bekend voor wat betreft de vraag of deze topsporttalenten het beter of slechter doen in hun sport- en leerprestaties dan de topsporttalenten op een ander type school (vgl. De Bosscher & De Croock, 2010; Emrich et al., 2009).

Het beoefenen van topsport vergt tegenwoordig een toegewijde levensstijl; door de jaren heen zijn de trainingsintensiteit en het niveau van topsportprestaties omhoog gegaan. Ook op jonge leeftijd wordt van talenten in steeds meer takken van sport een hoge trainingsinspanning verwacht (Van Bottenburg, 2009; Oakley & Green, 2001). Van alle talenten zullen uiteindelijk slechts enkelen topsporter worden, en ook zij zullen een tweede carrière moeten beginnen omdat de 'pensioenleeftijd' in de meeste sporten niet hoog ligt. Die tweede carrière ligt vaak buiten de sport (Metsa-Tokila, 2002).

Onderliggend onderzoek moet antwoord geven op de vraag in hoeverre het volgen van onderwijs op een Topsport Talentschool van invloed is op de topsport- en leerprestaties van door NOC*NSF geïndiceerde topsporttalenten. In Nederland volgen de topsporttalenten onderwijs samen met reguliere leerlingen (leerlingen zonder een officiële talentstatus van NOC*NSF). Mogelijk is er een positieve interactie tussen beide type leerlingen. Daarom wordt in dit onderzoek ook gekeken naar het sportgedrag en de leerprestaties van de reguliere leerlingen op de verschillende schooltypen. Tevens is er uitgebreid aandacht voor het schoolklimaat.

Op basis van bovenstaande is de volgende centrale onderzoeksvraag geformuleerd: In hoeverre is het volgen van onderwijs op een Topsport Talentschool van invloed op de topsport- en onderwijsprestaties van sporttalenten met een LOOT-status, en op het sportgedrag en de schoolprestaties van reguliere leerlingen (niet-sporttalenten) en welke factoren in de schoolsetting zijn daarvoor bepalend?

Deze probleemstelling is verder uitgewerkt in specifiekere onderzoeksvragen. Om deze vragen te kunnen beantwoorden, zijn drie deelstudies uitgevoerd, namelijk een talentenonderzoek, een scholenonderzoek en een leerlingenonderzoek. Doel van het talentenonderzoek was uit te zoeken in hoeverre er een relatie bestaat tussen het gevolgde onderwijstype en de topsport- en onderwijsprestaties. Daartoe is een vragenlijst uitgezet onder een talentcohort van een geselecteerd aantal sportbonden uit de periode tussen de seizoenen 2004/2005 en 2007/2008 (in dit onderzoek de voormalige talenten genoemd). Een deel van hen had ten tijde van het onderzoek nog steeds een officiële status van NOC*NSF als talent of topsporter. Anderen hebben inmiddels geen status meer of zijn gestopt met hun topsportcarrière. Dat maakt deze groep geschikt om zo zuiver mogelijke uitspraken te kunnen doen over zowel het verloop van de onderwijs- als sportloopbaan.

In 2009 is NOC*NSF in samenwerking met alle sportbonden overgegaan op een universeel talentenvolgsysteem. Om ook onder de huidige talenten een online vragenlijst te kunnen uitzetten, heeft NOC*NSF voor dit onderzoek een talentenbestand beschikbaar gesteld met alle talenten met een IT- of NT-status. Deze onderzoeksgroep bevat alleen talenten die momenteel topsport beoefenen. De ervaringen en meningen van deze groep geven een goed beeld van de mate van tevredenheid van huidige talenten over de combinatie van topsport en onderwijs

op basis van de nu geldende topsporeisen. Bovendien bestaat deze groep uit talenten van bijna alle sporttakken (een aantal sporttakken waarvan geen e-mailadressen bekend waren, uitgezonderd), waardoor een representatieve weergave van de werkelijke talentenpopulatie verkregen kan worden.

Tijdens het scholenonderzoek zijn negentien scholen bezocht. Per bezochte school zijn interviews afgenomen met directieleden, topsportcoördinatoren en docenten (6 Topsport Talentscholen, 7 topsportvriendelijke en 6 scholen die niet onder een van de voorgenoemde categorieën vallen – in dit onderzoek worden dat reguliere scholen genoemd).

Op deze scholen werd bij derdejaars niet-sporttalenten (n=1.132) tevens een vragenlijst afgenomen (leerlingenonderzoek). We gebruiken de term niet-sporttalenten om aan te geven dat deze leerlingen niet over een officiële sportstatus van NOC*NSF beschikken. Hiermee is niet gezegd dat het geen getalenteerde sporters kunnen zijn, ze hebben echter geen officiële nationale sportstatus.

In tabel 8.1 worden de verschillende onderzoeksgroepen weergegeven.

Tabel 8.1 Schematische weergave van de onderzoeksgroepen

Deelonderzoek	Responsgroepen
Talentenonderzoek	Voormalige talenten VO verlaten (n=242)
	Voormalige voetbaltalenten VO verlaten (n=97)
	Huidige talenten nu op VO (n=228)
	Huidige talenten VO verlaten en 18 jaar of ouder (n=189)
Leerlingenonderzoek	Derdejaars niet-sporttalenten op Topsport Talentscholen (n=336)
	Derdejaars niet-sporttalenten op topsportvriendelijke scholen (n=425)
	Derdejaars niet-sporttalenten op reguliere scholen (n=371)
Scholenonderzoek	Topsport Talentscholen (n=6)
	Topsportvriendelijke scholen (n=7)
	Reguliere scholen (n=6)

8.2 Conclusies

In deze paragraaf beantwoorden we de onderzoeksvragen over eventuele invloeden van Topsport Talentscholen op sport- en schoolprestaties van talenten en niet-sporttalenten en kenmerken van de school die hiermee samenhangen.

Talenten op Topsport Talentscholen trainen meer, maar halen niet vaker de top

Uit de verschillende onderzoeken onder voormalige en huidige (voetbal)talenten blijkt dat talenten op Topsport Talentscholen op jongere leeftijd een hoger prestatieniveau behalen dan

talenten op reguliere middelbare scholen. Ze hebben tevens een iets grotere sportmotivatie en voelen zich meer 'topsporter' dan talenten op reguliere scholen, maar ze bereiken uiteindelijk niet vaker het hoogste internationale topsportniveau. Het percentage voormalige talenten dat inmiddels met de topsportcarrière was gestopt, was onder beide schooltypen gelijk (45%). Het onderzoek onder voormalige (voetbal)talenten toonde evenmin verschil in het percentage voetballtalenten dat inmiddels met de topsportcarrière is gestopt (ongeveer een derde).

Ondanks de hogere trainingseisen van talenten die onderwijs op een Topsport Talentschool volgden, is de uitval onder deze groep niet groter dan onder talenten die regulier onderwijs volgden.

Uit de uitgevoerde multivariate analyses bleek vooral sportmotivatie een samenhang te vertonen met het behalen van een internationaal topniveau, hetgeen niet verwonderlijk is. Ook tevredenheid over de combinatie van sport en onderwijs op de middelbare school liet een positieve gecontroleerde samenhang zien met het behalen van een internationaal topniveau. De talenten op Topsport Talentscholen scoren op beide factoren (sportmotivatie en tevredenheid) duidelijk hoger dan de sporttalenten op andere scholen. Waarschijnlijk zijn de gevonden verbanden wederkerig en is er geen sprake van eenzijdige invloeden. Een hogere sportmotivatie en meer tevredenheid dragen bij aan het behalen van een internationaal topniveau (doordat er bijvoorbeeld minder stress wordt ervaren met betrekking tot schoolverplichtingen), terwijl het behalen van goede sportprestaties ook de sportmotivatie en tevredenheid over de combinatie van sport en onderwijs positief kunnen beïnvloeden. Deze relatie is ook in de interviews met topsportcoördinatoren op scholen meermaals naar voren gekomen.

We vonden een positieve samenhang in onze studie tussen het beoefenen van teamsport en het behalen van het hoogste sportniveau. Daarnaast vonden we ook een positieve samenhang tussen de leeftijd waarop talenten een status ontvingen met het behalen van het hoogste prestatieniveau. Deze bevindingen kunnen in elk geval deels verklaard worden door de specifieke takken van sport die deze groep talenten beoefenden. Vooral de waterpoloërs en handballers presteerden uiteindelijk op internationaal topniveau. In individuele sporten als turnen en tennis, waarin talenten op jonge leeftijd een status verkrijgen, is het bereiken van het hoogste niveau vanwege de grote internationale concurrentie lastiger. Juist deze laatste groepen talenten zijn oververtegenwoordigd binnen de Topsport Talentscholen. Schaatsers volgden daarentegen vaker regulier middelbaar onderwijs. Dit duidt op een bepaald selectie-effect (vgl. Emrich et al., 2009) dat we onder meer terug zagen in het aantal trainingssuren op jonge leeftijd. Deze scheve verdeling van bepaalde sporten op de Topsport Talentscholen zou een achterliggende oorzaak kunnen zijn van het gegeven dat topsporttalenten die onderwijs aan een Topsport Talentschool hebben gevolgd uiteindelijk niet vaker het hoogste sportniveau behalen.

Op de vraag waarom talenten voor een Topsport Talentschool kozen, gaf bijna twee derde aan dat ze anders sport en school niet meer konden combineren. Dit weerspiegelt de noodzaak van Topsport Talentscholen. Bij een kwart van de talenten had de trainer of sportbond het volgen van onderwijs aan een Topsport Talentschool geadviseerd. Deze argumen-

ten waren vergelijkbaar voor voetbaltalenten. De voormalige talenten die regulier onderwijs volgden, stelden daarentegen vooral dat sport en school prima te combineren waren en dat de school voldoende rekening hield met de topsportbeoefening.

De deelstudies onder voormalige en huidige talenten laten ook zien dat de talenten die voor een Topsport Talentschool kozen bij aanvang en gedurende de middelbare school gemiddeld vijf tot zes uur meer trainden dan de talenten op een reguliere school en dat hun prestatieniveau eveneens hoger lag, waardoor zij ook op jongere leeftijd een status ontvingen. Ook voormalige voetbaltalenten die onderwijs op een Topsport Talentschool volgden, speelden op jongere leeftijd bij een bvo dan de voetbaltalenten die regulier onderwijs volgden (respectievelijk 12 en 14 jaar). Met name kinderen die op jonge leeftijd een talentstatus ontvingen en veel uren trainen per week kiezen (noodgedwongen) voor een Topsport Talentschool om hun topsportambities en schoolverplichtingen met elkaar te kunnen combineren.

Schoolmotivatie en -prestaties talenten op Topsport Talentscholen blijven achter

Eerder onderzoek liet reeds zien dat sporttalenten en topsporters een hoger onderwijsniveau volgen dan gemiddeld (o.a. Van Bottenburg, 2008; Jonker, Elferink –Gemser & Visscher, 2009). Dit verband tussen topsport en hoger onderwijs komt ook terug in onze studie. De schoolprestaties van talenten die onderwijs volgen op een Topsport Talentschool laten wel enkele zorgelijke uitkomsten zien in vergelijking tot de talenten die regulier onderwijs volgen.

In navolging van het model van Reynolds et al. (2000) keken we zowel naar de input als output. Het onderwijsniveau van talenten bij aanvang van de middelbare school lijkt niet te verschillen tussen degenen die onderwijs aan een Topsport Talent- of reguliere school volgen. Twee derde van alle voormalige topsporttalenten kreeg bij het verlaten van de lagere school een schooladvies van havo of hoger; hun gemiddelde Cito-score ligt boven het landelijk gemiddelde.

Bij het bepalen van de schoolprestaties is niet alleen gekeken naar het uiteindelijk behaalde onderwijsniveau en de gemiddelde eindcijfers op de vakken Nederlands, Engels en wiskunde, maar tevens naar de frequentie van zittenblijven en afstromen naar een lager onderwijsniveau.

We vonden geen verschillen in de gemiddelde eindexamencijfers tussen talenten op Topsport Talent- en reguliere scholen. Wel blijven voormalige talenten op een Topsport Talentschool (in de bovenbouw) vaker zitten dan op een reguliere school (respectievelijk 36% en 17%) en stroomde van die voormalige talenten op Topsport Talentscholen een hoger percentage af naar een lager onderwijsniveau (respectievelijk 22% en 11%). Hierdoor behalen voormalige talenten op het reguliere onderwijs vaker een vwo diploma dan op Topsport Talentscholen, ondanks dat ze het gelijke beginniveau hadden. Hoewel de mate van zittenblijven niet hoger lijkt te liggen dan het landelijk gemiddelde geeft de meerderheid van de voormalige talenten die zijn blijven zitten of een lager onderwijsniveau zijn gaan volgen aan dat de topsportbeoefening hierop van grote invloed was. Bij de huidige talenten die momenteel nog middelbaar onderwijs volgen, zagen we geen verschillen tussen de twee schooltypen voor wat betreft zittenblijven en afstromen. Bij de huidige talenten die het voortgezet onderwijs al wel hebben

afgerond, is het beeld voor wat betreft het zittenblijven hetzelfde als bij de voormalige talenten: talenten op een Topsport Talentschool zijn vaker blijven zitten dan talenten op regulier onderwijs.

Talenten op Topsport Talentscholen laten tevens een lagere schoolmotivatie zien. Uit de interviews kwam naar voren dat de schoolmotivatie van voetbaltalenten over het algemeen geringer is dan die van overige talenten. Op basis van multivariate analyses stelden we vast dat vooral de lagere schoolmotivatie van voormalige talenten op Topsport Talentscholen het afstromen naar een lager onderwijsniveau (havo i.p.v. vwo) verklaart. De grotere kans van talenten op Topsport Talentscholen om studievertraging op te lopen, kan echter niet volledig worden verklaard door een lagere schoolmotivatie. Ook een lagere tevredenheid over de combinatie sport en onderwijs vergroot de kans op doubleren. Dat laatste is op de Topsport Talentscholen minder aan de orde.

Bij de voormalige talenten is tevens gevraagd naar het hoogste vervolgniveau na het voortgezet onderwijs. In navolging van de resultaten van eerdere studies uit Duitsland (Emrich et al., 2009) en België (De Bosscher & De Croock, 2010) vonden wij dat talenten die onderwijs volgden op een Topsport Talentschool minder vaak voor een vervolgopleiding kozen dan talenten op reguliere scholen (respectievelijk 4% en 15%) en minder vaak doorstroonden naar het wetenschappelijk onderwijs, wat natuurlijk samenhangt met het lagere aandeel dat een vwo-diploma haalde.

Talenten op Topsport Talentscholen meer tevreden over combinatie sport en onderwijs

Tevredenheid over het combineren van sport en onderwijs lijkt een belangrijke factor te zijn voor de uiteindelijke school- en sportprestaties. Die tevredenheid is bovendien door de school zelf rechtstreeks en makkelijker te beïnvloeden dan de school en -sportprestaties. De uitkomsten van onze studie laten zien dat Topsport Talentscholen hierin nog beter slagen dan reguliere middelbare scholen.

De meerderheid van alle talenten, ongeacht welk onderwijstype ze volgen, is weliswaar tevreden over de combinatie school en sport, maar talenten op een Topsport Talentschool blijken vaker (zeer) tevreden. Deze grotere tevredenheid komt vooral naar voren in de mate waarin ze zichzelf erkend en gewaardeerd voelen als topsporter en de mate van beschikbaarheid van verschillende faciliteiten. Talenten op Topsport Talentscholen kunnen veel meer en eenvoudiger gebruikmaken van onder meer vrijstellingsregelingen, een flexibel lesrooster, uitstel van repetities en individuele studiebegeleiding. Op reguliere scholen blijkt de mogelijkheid om gebruik te kunnen maken van dergelijke faciliteiten veel geringer dan de behoefte hieraan.

De veronderstelling dat het soms fors verminderde aantal contacturen van topsporttalenten op een Topsport Talentschool mogelijk zou kunnen leiden tot minder binding met de school zien we niet terug in onze resultaten: ongeveer driekwart van de topsporttalenten geeft aan graag naar school te gaan, ongeacht het gevolgde schooltype.

Topsport Talentscholen bieden meer proactief maatwerk en begeleiding

Vooraf op basis van de interviews met schooldirecties, betrokken topsportcoördinatoren en docenten, kwam naar voren dat Topsport Talentscholen in tegenstelling tot de topsportvriendelijke en reguliere scholen grotendeels proactief maatwerk bieden.

Op alle onderzochte scholen kreeg de begeleiding van sporttalenten aandacht, maar de variatie tussen de verschillende scholen – ook binnen de verschillende schooltypen – was groot. De grenzen tussen de schooltypen waren dan ook niet in alle gevallen even duidelijk, toch kwamen over het geheel genomen duidelijke verschillen naar voren in de mate van begeleiding en de kwaliteit hiervan. Topsport Talentscholen kunnen juridisch gezien natuurlijk de meeste begeleidingsmogelijkheden bieden aan talenten (vrijstellingen). Maar de organisatie en de uitwerking ervan krijgt hier, mede op grond van jarenlange ervaring en een welwillend docentencorps, ook beter vorm dan op de beide andere schooltypen. Reguliere scholen bieden de minst verre gaande begeleiding en doen dat ook op veel kleinere schaal.

Talenten op Topsport Talentscholen kunnen over het algemeen, zonder veel inspanningen te moeten leveren, gebruikmaken van een op maat gesneden faciliteitenaanbod (vrijstellingen en aanpassingen waar nodig) en hebben tevens een persoonlijk begeleider waarmee ze regelmatig contact hebben. Bovendien is veel duidelijker welke leerlingen over een LOOT-status beschikken (alleen Belofte, IT-, NT- en HP-talenten) en aanspraak mogen maken op de hieraan verbonden ondersteunende faciliteiten. Op de bezochte topsportvriendelijke en reguliere scholen bleek ook veel mogelijk, maar de hoeveelheid geboden faciliteiten en de kwaliteit van de organisatie waren over het geheel gezien geringer. Op topsportvriendelijke scholen bestaat meer onduidelijkheid over wie als ‘talent’ gezien wordt en aanspraak kan maken op ondersteunende faciliteiten. Er is geen landelijk registratiesysteem waarin topsportvriendelijke scholen hun talenten moeten registreren en er bestaan geen uniforme regels over wat een topsportvriendelijke school kan bieden. Vooraf op reguliere scholen bestaat vooraf weinig of geen zekerheid over bepaalde ondersteuningsfaciliteiten en is dit veelal afhankelijk van de welwillendheid van een bepaalde docent. Dat het verkrijgen van medewerking en het gebruik kunnen maken van bepaalde faciliteiten op voorhand niet structureel geregeld is, kan voor een topsporttalent erg vervelend zijn en vraagt om meer planning en organisatie.

Op alle bezochte Topsport Talentscholen zijn meerdere personen aangesteld (LOOT-coördinator en LOOT-begeleiders) voor de persoonlijke begeleiding van talenten en op elke school is er dagelijks iemand aanwezig waar de topsporttalenten terecht kunnen. De bezochte topsportvriendelijke scholen hebben allemaal minimaal een topsportcoördinator, maar de taakuitwerking is minder duidelijk. Bovendien lijkt het draagvlak vanuit en de samenwerking met de directie en het docentencorps minder groot dan op Topsport Talentscholen. Op de topsportvriendelijke scholen bestaat meer weerstand tegen bepaalde vrijstellingen die soms verleend worden aan sporttalenten. Bovendien bleken niet alle medewerkers op de hoogte van het topsportvriendelijke predicaat van de school. Op vijf van de zes bezochte reguliere scholen was geen topsportcoördinator actief en waren er evenmin formeel docent-/medewerkersuren

beschikbaar voor de begeleiding van talenten. Vrijstellingen worden op de door ons bezochte reguliere scholen nauwelijks verleend.

Wat betreft faciliteiten lijkt het meest behoefte te zijn aan de heel praktische faciliteiten zoals vrijstellingen van onderwijstijd en/of van (delen van) vakken, flexibele lesroosters en mogelijkheden tot aanpassing of verschuiving van repetities. De behoefte aan een gespreid examen en leren op afstand lijkt beduidend kleiner.

Op de Topsport Talentscholen heerst het meest een sfeer van 'uitblinken mag' en is het topsportvriendelijke klimaat ook het meest expliciet zichtbaar, onder meer door ingelijste foto's, trofeeën en huldigingen.

Naast de door NOC*NSF erkende talenten, volgen ook veel talentvolle sporters die op iets lager niveau actief zijn of in incurante takken van sporten uitblinken onderwijs op Topsport Talentscholen en topsportvriendelijke scholen. Deze groep profiteert van de begeleidingsstructuur en kan veelal (deels) ook aanspraak maken op ondersteuning en faciliteiten. Zoals gesteld, heeft de hogere kwaliteit van de aangeboden begeleiding en ondersteuning op Topsport Talentscholen niet geleid tot betere onderwijs- en sportprestaties, maar wel tot meer tevreden talenten. Waarschijnlijk zou de topsport- dan wel schooluitval onder de groep met een zeer hoge trainingsbelasting hoger zijn als ze geen onderwijs op een Topsport Talentschool hadden kunnen volgen.

Niet-sporttalenten op Topsport Talentscholen meer sportminded, maar niet sportiever

Niet-sporttalenten (leerlingen zonder officiële nationale sportstatus van NOC*NSF) op een Topsport Talentschool kiezen vaker voor hun school vanwege het sportieve karakter en worden door school ook meer gestimuleerd om te gaan sporten, maar sporten en bewegen uiteindelijk niet meer dan niet-sporttalenten op de topsportvriendelijke en reguliere scholen.

Op alle drie schooltypen bleek de kwaliteit van de school de meest genoemde reden om voor een bepaalde school te kiezen. Bij de niet-sporttalenten op topsportvriendelijke en reguliere scholen kwam de aanwezigheid van vrienden op de tweede plaats, onder dit type leerling op Topsport Talentscholen was dit de afstand tot school. Deze laatste groep maakt ook vaker de keuze voor een Topsport Talentschool omdat deze school bekendstaat als sportief (14% tegenover 7% bij topsportvriendelijk en 2% bij regulier onderwijs).

Op Topsport Talentscholen staan de niet-sporttalenten positiever ten opzichte van sport (sportattitude) dan op de andere twee schooltypen. Overigens vindt de overgrote meerderheid van de niet-sporttalenten op alle drie schooltypen sporten leuk, interessant en het beoefenen ervan belangrijk. De niet-sporttalenten op een Topsport Talentschool beoordelen het sportklimaat op hun school sportiever dan op de andere twee schooltypen. Ook op de Topsport Talentscholen zien de niet-sporttalenten zichzelf meer als sporter dan op de andere twee schooltypen.

We vonden geen significante verschillen in sportgedrag. Gemiddeld sporten de derdejaars leerlingen op een Topsport Talentschool afgerond zes uur per week, op de beide andere schooltypen is dit afgerond vijf uur per week. 6 procent van de leerlingen sport helemaal niet,

dit is op alle drie de schooltypen gelijk. Ook stelt op alle drie schooltypen ruim een derde van de talenten dat ze meer zijn gaan sporten en bewegen sinds ze naar de middelbare school gaan en ziet een derde daarin geen verschil.

Een hoger percentage leerlingen op Topsport Talentscholen dan op reguliere scholen geeft aan dat de school hen aanmoedigt tot bewegen en sport; topsportvriendelijke scholen nemen een tussenpositie in. Niet-sporttalenten op Topsport Talentscholen onderschrijven vaker dan op de andere schooltypen dat hun school sport belangrijk vindt en dat er veel aan schoolsport wordt gedaan. Ook vindt deze groep zichzelf beter in gym dan de niet-sporttalenten van de andere twee schooltypen.

Ondanks het sportievere sportklimaat en sportievere zelfbeeld zien we weinig verschillen in het uiteindelijke (buitenschoolse) sport- en beweeggedrag. Het sportievere schoolklimaat laat geen positieve samenhang zien met het uiteindelijke buitenschoolse beweeggedrag van de niet-sporttalenten. Hieruit blijkt net als in eerder onderzoek van Stuij et al. (2011) dat het voor scholen moeilijk is het buitenschoolse beweeggedrag van hun leerlingen te beïnvloeden.

Geen verschil onderwijsprestaties en schoolmotivatie niet-sporttalenten op verschillende schooltypen

Ondanks de eerdere bevindingen dat Topsport Talentscholen meer ingericht zijn op het bieden van maatwerk aan leerlingen en er op deze scholen meer een klimaat heerst van 'uitblinken mag', vonden we geen verschillen tussen de schooltypen in de schoolprestaties van niet-sporttalenten.

Anders dan in veel andere landen, worden de topsporttalenten in het Nederlandse onderwijs niet gescheiden van de niet-sporttalenten. Op alle drie onderzochte schooltypen gaven de geïnterviewden aan dit een goede zaak te vinden. Veel interviewrespondenten op Topsport Talentscholen en topsportvriendelijke scholen stelden dat ze verwachten dat niet-sporttalenten voordeel hebben van de aanwezigheid van topsporttalenten in hun klas. De talenten zouden met hun ergens voor gaan-mentaliteit een positieve invloed hebben op de reguliere leerlingen. We zagen dit bevestigd doordat niet-sporttalenten op Topsport Talentscholen vaker onderschreven dat bijzondere prestaties in bijvoorbeeld sport of muziek op school worden gewaardeerd.

In het instroomniveau van de leerlingen – bepaald aan de hand van de Cito-scores in groep 8 – vonden we geen verschillen tussen de drie schooltypen. Voor het bepalen van de output is gekeken naar het laatste rapportcijfer voor Nederlands, Engels en wiskunde, het percentage zittenblijvers en het percentage op- of afstromers. Het is opvallend dat op de reguliere scholen een hoger percentage leerlingen overstapt naar een hoger onderwijsniveau. Bij de gemiddelde rapportcijfers zien we geen onderlinge verschillen.

Een hoge schoolmotivatie, schoolwelbevinden en hoge verwachtingen van leerkrachten kunnen tot betere schoolprestaties van de leerlingen leiden. Bij geen van deze factoren vonden we echter verschillen tussen de drie onderwijstypen. Anders dan uit de interviews naar voren kwam, gaven de niet-sporttalenten op een Topsport Talentschool iets minder vaak aan bij

opdrachten voor onderwerpen te mogen kiezen die hen interesseren. De leerlingen zijn op alle drie de schooltypen even tevreden met de begeleiding op school en ten aanzien van de docenten.

Diverse interviewrespondenten stelden dat de onderlinge omgang tussen talenten en niet-sporttalenten onproblematisch verloopt en dat leerlingen elkaar helpen zonder hierin onderscheid te maken. Op Topsport Talentscholen geven niet-sporttalenten, vergeleken bij de twee andere schooltypen, vaker aan dat de leerlingen die in hun klas veel sporten veel met elkaar omgaan en bij elkaar zitten. Deze niet-sporttalenten hebben echter tevens meer begrip voor het feit dat talentvolle sporters vrijstelling krijgen voor bepaalde vakken. Dit begrip is op de reguliere scholen waar vrijstelling ook minder gangbaar is, het laagst.

Al met al zagen we onder de niet-sporttalenten geen verschillen tussen de drie onderzochte schooltypen qua onderwijsprestaties en schoolmotivatie.

Kort samengevat komen we op basis van deze studie tot de volgende eindconclusies.

Talenten op Topsport Talentscholen trainen meer, maar halen niet vaker de top.
Schoolmotivatie en schoolprestaties van talenten op Topsport Talentscholen blijven wat achter.
Talenten op Topsport Talentscholen zijn meer tevreden over de combinatie van sport en onderwijs.
Topsport Talentscholen bieden meer proactief maatwerk en begeleiding.
Niet-sporttalenten op Topsport Talentscholen zijn meer *sportminded* maar even sportief.
Er bestaan geen verschillen in onderwijsprestaties en schoolmotivatie van niet-sporttalenten naar schooltype.

8.3 Reflectie en aanbevelingen

Het uitgevoerde onderzoek heeft naar ons idee belangrijke informatie opgeleverd over de meerwaarde die Topsport Talentscholen hebben voor jonge topsporters met hoge trainingseisen om school en topsport goed te kunnen combineren. Maar de studie heeft tevens enkele resultaten aan het licht gebracht die vragen om nader onderzoek en die handvatten kunnen bieden voor het verbeteren van de opbrengst van het onderwijs op Topsport Talentscholen zowel waar het gaat om de sportprestatie als de onderwijsprestatie. Alvorens enkele aanbevelingen te formuleren, plaatsen we een aantal kanttekeningen bij de manier waarop ons onderzoek heeft plaatsgevonden en enkele andere aandachtspunten voor eventueel vervolgonderzoek en beleidsdiscussies.

Selectie-effecten

De betrouwbaarheid en representativiteit van onze resultaten zijn verhoogd door het gebruik van verschillende onderzoeksmethoden (triangulatie) die dezelfde uitkomsten laten zien. Niettemin is er ook sprake van bepaalde selectie-effecten die de uitkomsten van onze studie kleuren. Idealiter zou het onderzoek onder huidige en voormalige talenten moeten worden uitgevoerd onder alle officiële talenten van alle takken van sport. Dat bleek echter – zeker bij de voormalige talenten – niet mogelijk vanwege ontbrekende adresgegevensbestanden bij veel bonden. Daarom konden wij slechts voormalige talenten van zeven bonden (met in totaal 14 takken van sport) betrekken bij de vergelijking van de uiteindelijke onderwijs- en topsportprestaties naar schooltype. Talenten van verschillende takken van sport zijn echter niet evenredig verdeeld over Topsport Talentscholen en reguliere scholen. Zo volgen turn- en tennistalenten vaker onderwijs aan Topsport Talentscholen en langebaanschaatsers eerder regulier onderwijs. De trainingseisen op jonge leeftijd en de internationale concurrentie en daarmee de kans op uiteindelijk topsportsucces zijn echter niet gelijk voor deze sporten. We hebben weliswaar zo veel mogelijk gecontroleerd voor dergelijke verschillen, maar de oververtegenwoordiging van turn- en tennistalenten binnen het onderwijs op Topsport Talentscholen zou een achterliggende oorzaak kunnen zijn van het onderzoeksresultaat dat topsporttalenten die onderwijs aan een Topsport Talentschool hebben gevolgd uiteindelijk niet vaker het hoogste sportniveau behalen. Voor een eerlijker vergelijking zou per tak van sport vergeleken moeten worden, hetgeen binnen ons onderzoek niet mogelijk was vanwege te lage respons per afzonderlijke sport. Mogelijk is dergelijk vervolgonderzoek bij een aantal bonden met voldoende topsporttalenten verdeeld over Topsport Talentscholen en reguliere scholen in de toekomst wel mogelijk.

Naast dit bij ons bekende selectie-effect treden er mogelijk ook andere – minder eenvoudig te achterhalen – selectie-effecten op bij de keuze voor een bepaald type onderwijs (vgl. De Boscher & De Croock, 2010). Zo kiezen jongeren met de meeste sportieve aanleg en/of een sterk zelfregulerend vermogen (Jonker, 2011) wellicht eerder voor een Topsport Talentschool. Maar we kunnen ons ook het omgekeerde voorstellen: dat topsporttalenten die de verschillende verwachtingen en verplichtingen vanuit de topsport en het onderwijs minder goed kunnen plannen en managen juist meer behoefte hebben aan de vaster omliggende structuur en betere ondersteuningsmogelijkheden die Topsport Talentscholen bieden. Dit behoeft nader onderzoek.

Ook de sociaal-economische achtergrond van de talenten en de ambities van hun ouders kunnen van invloed zijn op hun sport- en schoolmotivatie en ambities, maar deze invloeden hebben wij in ons onderzoek niet kunnen meten. In dit onderzoek is de sociaal-economische status (SES) niet meegenomen vanwege de veronderstelling dat dit geen direct effect heeft op de keuze voor onderwijs aan een Topsport Talentschool dan wel regulier onderwijs. Bovendien kleven er bezwaren aan het bevragen hiervan via jongeren en is op grond van eerder onderzoek bekend dat de SES onder topsporttalenten hoger is dan gemiddeld. Nader onderzoek waarbij

ook de rol van de ouders wordt meegenomen zou moeten uitwijzen of er eventueel verbanden zijn tussen de sociaal-economische achtergronden in de keuze voor een Topsport Talentschool.

Ook is niet uit te sluiten dat er selectie-effecten optraden in de respons aan ons onderzoek, in die zin dat vooral degenen die nog actief zijn in de (top)sport eerder geneigd waren de vragenlijst in te vullen dan voormalige talenten die inmiddels gestopt of afgefallen zijn. Het is echter ook goed mogelijk dat de respons onder degenen die op het allerhoogste niveau acteren achterbleef, wegens een volledige focus op topsport (en onderwijs). Dit kan de onderzoeksresultaten hebben beïnvloed.

Een selectie-effect van een heel andere orde betreft de selectie van de reguliere scholen. Op een aantal criteria zijn deze vergelijkbaar met de geselecteerde Topsport Talent- en topsportvriendelijke scholen. Vanwege de korte tijdsperiode waarbinnen dit onderzoek moest worden afgerond, kon geen *random* steekproef worden getrokken uit alle reguliere scholen en is gekozen voor een rechtstreekse benadering van een aantal scholen dat aan de criteria voldeed. Mogelijk dat met name de scholen die speciale aandacht hebben voor sporttalenten op zo'n korte termijn hun medewerking aan dit onderzoek hebben verleend.

Voetbaltalenten

Op voorhand was besloten de groep voormalige voetbaltalenten vanwege de specifieke topsport-eisen als een aparte groep te analyseren. De respons onder deze groep talenten is echter laag gebleken. Dit kan onder andere veroorzaakt zijn door een verouderd adressenbestand. Mede door de lage respons konden weinig resultaten worden gerapporteerd specifiek met betrekking tot de voetbaltalenten. De voetbaltalenten vormen verhoudingsgewijs een erg grote groep die aanspraak kan maken op het volgen van onderwijs aan een Topsport Talentschool en verdient daardoor zeker nader onderzoek.

Wederkerige invloeden

We spreken in dit onderzoek veelvuldig over gevonden (gecontroleerde) samenhangen en in mindere mate over directe invloeden. Dit komt omdat er vaak sprake is van een wisselwerking waarbij het niet eenduidig vaststaat wat tot wat leidt (oorzaak-gevolg). Leidt een grotere tevredenheid over de combinatie van sport en school tot betere sportprestaties of leiden betere sportprestaties (ook) tot meer tevredenheid over de combinatie sport en onderwijs? Dergelijke wederkerige verbanden lijken ook te bestaan tussen het volgen van onderwijs op een Topsport Talentschool en hun sportmotivatie c.q. topsportidentiteit (positief) en schoolmotivatie (negatief). Het is niet duidelijk of de talenten die onderwijs op een Topsport Talentschool volgen reeds vóór aanvang van de middelbare school een lagere schoolmotivatie hebben en vooral gebrand zijn op hun topsportambities of dat dit verschil vooral gedurende de middelbare school optreedt. Op Topsport Talentscholen kan topsport ook meer centraal staan in hun leven dan voor talenten die regulier onderwijs volgen.

Tussen maatwerk en pampering

De resultaten laten enerzijds zien dat sporttalenten het meest gebaat zijn bij maatwerk. Anderzijds roepen de bevindingen tevens vragen op over het gevaar van *pampering*, (vgl. Van Bottenburg et al., 2012). Creëert een bepaald aanbod niet ook de vraag ernaar en kan het talenten ook te makkelijk gemaakt worden wat juist belemmerend werkt op hun ontwikkeling in zelfstandigheid en onafhankelijkheid?

Een andere vraag die in het verlengde hiervan ligt, is in hoeverre eventuele problemen en knelpunten bij de combinatie tussen school en sport zich vooral voordoen in de bovenbouw, wanneer zowel de te leveren inspanningen voor school als topsport toenemen. Wanneer juist in deze periode de overstap naar een Topsport Talentschool gemaakt wordt omdat alleen dan de combinatie met topsport haalbaar blijft, kan dat mogelijk een contraproductief effect hebben op in elk geval de schoolprestaties, omdat het overstappen naar een andere school ook altijd extra aanpassing en inspanning vereist.

Verdiene alleen 'echte' sporttalenten maatwerk?

Uit de interviews kwam naar voren dat betrokken coördinatoren en docenten de nieuwe richtlijnen voor het toekennen van een status over het algemeen wel een verbetering vinden, maar dat daar toch ook discussie over blijft bestaan. Bij de eisen voor toekenning van een status bestaan per bond grote verschillen, hetgeen regelmatig als oneerlijk wordt ervaren door betrokkenen van alle schooltypen.

Mede gezien het feit dat Topsport Talentscholen gebonden zijn aan strikte regels met betrekking tot het toekennen van vrijstellingen en daarover verantwoording moeten afleggen, is duidelijk wie welke privileges verdient, ook al wordt dit niet door iedereen even eerlijk gevonden. Sporttalenten die niet (meer) beschikken over een officiële status, maar wel veel tijd en energie aan hun sportbeoefening besteden, kunnen weliswaar van een aantal ondersteunende faciliteiten gebruikmaken, maar niet in dezelfde mate als degenen met een LOOT-status.

De bezochte, op provinciaal niveau, als 'topsportvriendelijk' aangemerkte scholen, boden vooral veel talenten zonder officiële NT- of IT-status extra ondersteuning. Deze scholen mogen formeel geen vrijstellingen verlenen, maar gaan hier flexibel mee om, evenals ten aanzien van niet-sporttalenten die hier om andere redenen aanspraak op maken. De oprichting van deze topsportvriendelijke scholen getuigt van een grotere vraag naar aangepast onderwijs om afstemming met intensieve sportbeoefening mogelijk te maken. Gelijktijdig kan worden vastgesteld dat meer dan de helft van de 'echte' topsporttalenten geen onderwijs aan een Topsport Talentschool volgt en kennelijk voldoende ondersteund wordt binnen het reguliere onderwijs.

Aanbevelingen

Op basis van de conclusies en reflectie komen wij tot de volgende aanbevelingen:

- blijvende aandacht op Topsport Talentscholen voor schoolmotivatie en onderwijsprestaties. Uit dit onderzoek blijkt dat de schoolprestaties van topsporttalenten op een Topsport

Talentschool iets achter blijven vergeleken met de reguliere scholen. Hetzelfde geldt voor de schoolmotivatie. Op basis van dit onderzoek is niet vast te stellen of de schoolmotivatie al aan het begin van het voortgezet onderwijs wat lager was of gaandeweg de middelbareschoolperiode is veranderd. Extra aandacht voor schoolprestaties en schoolmotivatie – vooral in de bovenbouw – blijft, ondanks de hogere trainingseisen die aan de talenten op Topsport Talentscholen worden gesteld, wenselijk;

- meer landelijke uniformiteit in en helderheid over waarvoor de term ‘topsportvriendelijk school’ staat.

Topsporttalenten zijn gebaat bij helderheid en zekerheid met betrekking tot bepaalde ondersteuningsfaciliteiten binnen het onderwijs. Met name bij de topsportvriendelijke scholen zit hier geen uniformiteit in en lijkt de ene school hierin verder mee te willen of kunnen gaan dan een andere school;

- beleidsdiscussie over verdere verbreding van het concept van ondersteunende onderwijsfaciliteiten.

Sporters die tijdens de bovenbouw een talentenstatus verwerven, moeten nu een overstap maken naar een Topsport Talentschool indien hun onderwijs en sport niet meer te combineren zijn. Dit kan een contraproductief effect hebben op de onderwijsprestaties. Discussie over in hoeverre het gerechtvaardigd kan zijn om deze leerlingen bijzondere onderwijsfaciliteiten in enigerlei vorm te bieden, lijkt zinvol;

- uitgebreider en verdiepend onderzoek naar school- en sportprestaties van voetbaltalenten. Ondanks dat dit een grote groep is, is het binnen dit onderzoek niet gelukt een voldoende groot aantal voetbaltalenten te bevragen. Mogelijk is de respons via benadering vanuit de clubs of scholen wel voldoende hoog te krijgen.

8.4 Tot slot

Uit dit onderzoek is gebleken dat het met name de topsporters met hogere trainingseisen zijn die onderwijs volgen op een Topsport Talentschool. Ondanks die hogere trainingseisen zijn zij meer tevreden over het combineren van onderwijs en hun sport en is er niet meer uitval in de sport vergeleken met de topsporttalenten die onderwijs op een ander type school hebben gevolgd. Twee derde van de topsporttalenten op een Topsport Talentschool heeft aangegeven voor dat type school te hebben gekozen omdat school en sport anders niet te combineren waren. Dit onderstreept de noodzaak van het bestaan van Topsport Talentscholen voor een bepaald type topsporter.